

Hírünk a Visztula táján

A LITERATURA NA ŚWIECIE MAGYAR SZÁMA ÉS TADEUSZ OLSZAŃSKI RIPORTKÖNYVE

„A lengyel irodalom jelenléte a magyar kulturális sajtóban nem éppen sporadikus, annyira azonban mégsem gyakori, hogy ne lehetne hiányérzetünk.” Így kezdi recenzióját Elzbieta Cygielska a „Lengyel Nagyvilág”, a *Literatura na świecie* 1982 augusztusi számában, majd cikkében a *Tiszatáj* 1981 júniusi lengyel összeállítását ismerteti. Magyarországról nem jogosulatlan elismételünk Cygielska asszony véleményét, csak éppen a „lengyel” jelzőt magyarra kell cserélnünk. Ezért fogadhatjuk örömmel, hogy a lengyel világirodami folyóirat a „hadiállapot” megkövetelte kényszerszünet utáni egyik első számát jelentős részben a magyar irodalom népszerűsítésének szentelte. A 383 oldalas folyóirat 192 lapját gazdag magyar anyag, fordítások, illetve a mai magyar irodalom néhány alkotóját és jelenségét elemző tanulmányok töltik meg.

Az összeállítás első része Boldizsár Iván írásművészetét ajánlja a lengyel olvasónak; nem kell bemutatásról beszélnünk, hiszen Boldizsárnak már több könyve megjelent lengyelül. A mostani válogatásba két lengyel témájú novellája, Radnóti Miklósról írt esszéje és egy, a nagyapai létállapotról szóló meditációja került be. Mindegyiket az egykori szegedi lektornő, Maria Hemmert-Udalska és Bożena Gojawiczyńska fordította, s a fordítók egy tanulmányt is írtak, melyben Boldizsár Iván kisepeikáját méltatják. A magyar költészetet Pilinszky János és a Cambridge-ben élő Gömöri György képviselik. Utóbbinak *Az ismeretlen fa* címmel 1978-ban, Washingtonban megjelent lengyel versantológiáját Szczepan Woronowicz ismerteti. Pilinszky verseit a sokoldalú fiatal irodalomtörténész, Jerzy Snopek fordította lengyelre, ezeket kiegészíti a költő tanulmánya — *A „teremtő képzelet” sorsa korunkban* —, valamint egy beszélgetés szövege: Bélédi Miklós, Keresztury Dezső, Bodnár György és Lengyel Balázs gondolatai Pilinszkyről. Snopek pontosan és erőteljesen fordít, mégsem hallgathatjuk el, hogy érzésünk szerint a *Francia fogoly* ritmusát, döbbenetes rímeit nem sikerült tökéletesen visszaadnia. Megemlíthetjük ezt azért is, mert a folyóirat egy másik cikkében, maga Jerzy Snopek is értő szigorúsággal bírálja meg Radnóti Miklós verseinek 1980-ban megjelent lengyel válogatását. Snopek sokoldalúságáról tanúskodik még egy tanulmánya, melyben Mészöly Miklós képvilágát elemzi „Szimbolikus realizmus” címmel. Mészöly művészetével egyébként több írás is foglalkozik, erre az adott alkalmat, hogy nemrégiben jelent meg a PAX katolikus kiadó gondozásában két regénye (a *Saulus* és *Az atléta halála*), melyek a lengyel irodalmi közvéleményben jelentős eseményszámba mentek.

A magyar prózairodalmat még két szöveg képviseli. Régi adósságot törleszt Teresa Wowska kitűnő fordításában egy részlet Déry önéletrajzából, az *Ítélet nincsből*. Déry jól ismert

író Lengyelországban, szinte minden jelentős művét lefordították már, a képből azonban még hiányzott az önmagát kesernyésen-ironikusan boncolgató író. A teljes önéletrajz lefordítása, a lengyel olvasó számára ismeretlen életanyag és történelmi háttér miatt értelmetlen lenne, az itt közölt szöveg azonban izgalmas izelítőt ad Déry e típusú prózájából, filozofálásra hajló természetéből is. A másik közölt prózaíró az elmúlt évek egyik nagy magyar könyvsikeréből ad kóstoltat a Visztula-tájnak. Gyurkó Lászlót és *Doktor Faustus*-át Tadeusz Olszański mutatja be, majd néhány részletet közöl is a regény általa készített fordításából.

A szépirodalmi részletek mellett — mint ahogy az már eddig is kiderült — számos kritika, tanulmány igazítja el a lengyel olvasót a mai magyar irodalom néhány jelenségével kapcsolatban. Nagy Péter tanulmánya az utóbbi évek jelentős drámáit mutatja be; az irodalomtörténeti hagyományok vázlatát után Háty Gyula, Németh László, Illyés, Sarkadi, Páskándi, Sütő András, Gyurkó László és Örkény István egy-egy darabját elemzi. A drámák egy része lengyel színházakban is ment, s az alkotók szinte kivétel nélkül ismertek Lengyelországban. Pedagógiai kétségtelenül helyeselhető, hogy a cikk az olvasónak biztosítja a felismerés örömét, kár viszont, hogy a legújabb törekvésekről kevés információt ad a legmodernebb színjátszáshoz hozzászókat és azt igénylő lengyel közönségnek. Anna Górecka recenziója a *Madárúton* című antológiáról néhány fiatal magyar költő hírét viszi el Lengyelországba, Bába Krisztina írása viszont Spiró György lengyel témájú regénye, *Az ikszek* iránt kelti fel az érdeklődést. Sajnálkozva kell gyanakvásunknak hangot adnunk, hogy magát a művet valószínűleg sosem veheti majd kézbe a lengyel olvasó: történelmük múlt századi, a miénkhez hasonló reformkorának túlságosan is sok nagy alakját eleveníti meg olyan profán beállításban, amely a parabolikus olvasásra érzéketlen szemek számára elfogadhatatlan. Legalábbis eddig ez a hivatalos lektorok véleménye.

Az összeállításban felvonul a magyar irodalom lengyelhoni értőinek színe-java, s Waclaw Sadkowski írása jóvoltából — „Egy budapesti lektor naplójából” — megismerheti a folyóirat olvasója azokat a magyar irodalmárokat is, akik nálunk gondozzák a lengyel irodalom sorsát. Csak azt kívánhatjuk, hogy ez a kör, mindkét oldalon, növekedjen számban és eltökéltségben egyaránt.

Érdeemes megemlíteni e recenzió keretei között még egy kiadványt, a fentebb említett kör egyik jeles tagjának, Tadeusz Olszańskinak Magyarországot népszerűsítő könyvét, mely 1982 nyarán jelent meg *Spotkania z Węgrami*, vagyis „Találkozások Magyarországgal” címen. A szerző kitűnő fordító (a lengyel olvasók neki köszönhetik többek közt Ottlik Géza *Iskola a határon* című regényének lefordítását) és sokoldalú publicista; a sporttól a gazdaságig, a művészetektől a politikáig mindenre odafigyel. Ennek megfelelően színes kaleidoszkópban bomlik ki az olvasó előtt az 1956 utáni Magyarország képe, s találkozhat itt számtalan fontos és érdekes emberrel Kádár Jánostól Balogh Ernőig, a Paksi Atomerőmű főmérnökéig, Csurka Istvántól Papp Laciig, Végh Antaltól Gundel Imréig; de a lengyel szemet megűző magyar jellegzetességekkel is: az új gazdasági mechanizmussal, a Bánfi-hajszesszel, a Rubik-kockával, a túl magas öngyilkossági statisztikával, a Márka üdítőitallal és Magyarország idegenforgalmi vonzerejével.

Mi volt a célja Olszańskinak ezzel a könyvvel? Maga a következőképpen fogalmazza meg előszavában: „Érdekes számunkra Magyarország. Irigyeljük a magyarokat és azon medítélünk, hogy hogyan is jutottak ideig? Hogy sikerült nekik kijutni az 1956 utáni nehéz válságból? Hogyan stabilizálták a politikai és a gazdasági életet?” E kérdésekre próbál válaszolni a szerző, és célja meghatározza könyve karakterét. Nyilvánvaló, hogy nem monografikus igényrel, az utókorra is gondolva ír (mint ahogy 1980-ban Jerzy Robert Nowak foglalta össze gondolatait történelmünkről és kultúránkról *Wegry blizkie i nie znane* „A közeli, de ismeretlen Magyarország” címmel), könyvével inkább a jelenlegi lengyel válságos helyzetben akar segíteni, vigasztalni és példát mutatni. Tudjuk, tapasztaljuk és örömmel vesszük, hogy lengyel barátaink elismerik eredményeinket, s hogy számunkra a mi országunk szinte minden szem-

pontból vonzó. Mégis, a mai helyzetben, amikor a magyar közvélemény egyre inkább ráébred, hogy mi sem vagyunk mentesek a válságtól, s immár tisztán kezdjük látni, hogy szaporodó gondjaink nem mindig mások bajainak „begyűrűzéséből”, hanem saját gondatlanságunkból, vagy rugalmasságunk hiányából is fakadnak; nos, a mai helyzetben olvasva Olszański könyvét, a magyar olvasónak néha felemás érzése van. Azt kívánja, bár elemezné és értékelné a szerző néha higgadtabban, stílusában árnyaltabban, kevésbé zsurnaliszta felszínességgel.

SZÓNYI GYÖRGY ENDRE

HORNYÁK LÁSZLÓ RAJZA